

УДК 94(477.83)«1925»

DOI 10.24919/2519-058X.5.116989

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ,

orcid.org/0000-0002-4969-052X

*доктор історичних наук, в.о. завідувача кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) vilnickiy@gmail.com*

Микола ГАЛІВ,

orcid.org/0000-0001-7068-3124

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна,
Дрогобич) halivm@yahoo.com*

ДОКУМЕНТИ ПОЛЬСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ ПРО ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ УКРАЇНСЬКИХ І ЄВРЕЙСЬКИХ УЧИТЕЛІВ ДРОГОБИЦЬКОГО ПОВІТУ (1925)*

У статті публікуються і аналізуються два документи польської поліції (1925 р.), які дають характеристику політичним та громадським поглядам здебільшого українського та єврейського вчителства Дрогобицького повіту. Документи зберігаються у Державному архіві Львівської області. Перший з них має назву «Виказ учителів загальних шкіл повіту дрогобицького», другий – «Виказ професорів і вчителів шкіл середніх непольської національності повіту дрогобицького». Обидва документи – польськомовні, датовані 16 вересня 1925 р. і становлять важливі репрезентативні історичні джерела для вивчення політичних орієнтацій, громадянської позиції українських і єврейських учителів Дрогобицького повіту Львівського воєводства міжвоєнної Польщі.

Ключові слова: історичне джерело, Дрогобицький повіт, польська поліція, українські та єврейські учителі.

Літ. 36.

Vasyl ILNYTSKYI,

*Ph D hab. (History), Associate Professor, Head of Ukraine's History Department of
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) vilnickiy@gmail.com*

Mykola HALIV,

*Ph D (Education), Associate Professor of Ukraine's History Department of Drohobych Ivan Franko
State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) halivm@yahoo.com*

THE DOCUMENTS (1925) OF POLISH POLICE ON PUBLIC AND POLITICAL VIEWS OF UKRAINIAN AND JEWISH TEACHERS IN DROHOBYCH COUNTY

The article contains the publication and analysis of two documents (1925) of Polish police, which characterize political and public views of Drohobych county teaching staff, mostly of Ukrainian and Jewish origin. The documents are kept in the State archive of Lviv region. The first of them is entitled «List of Teachers of Comprehensive Schools of Drohobych County», the second has this title: «List of Professors and Teachers of Comprehensive Schools of Drohobych County, non-Polish by Nationality». Both documents are typewritten, in the Polish language, and dated September 16, 1925. The information in the documents is compiled in the form of tables which include the following columns: serial number; first name and surname; official reference (speciality, family status, place of residence); behaviour from the political standpoint; behaviour from the public standpoint; affiliation with a political party; evaluation in terms of state interest; note. The first «List» presents testimonials of 141 persons, the second gives them but to 15 educators. In general, the documents in view embody the synthesised and schematic collection of the available for Drohobych county police commissariat information which had, obviously, thitherto gathered by the policemen and their local agents within several months or even years. The published documents are important

* Публікація містить результати досліджень, проведених у рамках виконання наукового проекту «Українсько-польсько-єврейські взаємини у Східній Галичині (перша половина ХХ ст.): історичний досвід, уроки для сучасності», що фінансується за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету. ID:95861 29.08.2017 (176-1).

and representative historical sources for the studies of political orientations and public standing of Ukrainian and Jewish teachers in Drohobych county of Lviv province in the interwar Poland.

Key words: historical source, Drohobych county, Polish police, Ukrainian and Jewish teachers.

Ref. 36.

Васи́лий ИЛЬНИЦКИЙ,

*доктор исторических наук, доцент, и.о. заведующего кафедры истории Украины
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) vilnickiy@gmail.com*

Николай ГАЛИВ,

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры истории Украины
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) halivm@yahoo.com*

ДОКУМЕНТЫ ПОЛЬСКОЙ ПОЛИЦИИ О ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ВЗГЛЯДАХ УКРАИНСКИХ И ЕВРЕЙСКИХ УЧИТЕЛЕЙ ДРОГОБЫЧСКОГО УЕЗДА (1925)

В статье публикуются и анализируются два документа польской полиции (1925 г.), которые дают характеристику политическим и общественным взглядам части украинского и еврейского учительства Дрогобычского уезда. Документы хранятся в Государственном архиве Львовской области. Первый из них называется «Перечень учителей общих школ уезда Дрогобычского», второй – «Перечень профессоров и учителей школ средних непольской национальности уезда Дрогобычского». Оба документа – польскоязычные, датируются 16 сентября 1925 г. и составляют важные репрезентационные исторические источники для изучения политических ориентаций, гражданской позиции украинских и еврейских учителей Дрогобычского уезда Львовского воеводства межвоенной Польши.

Ключевые слова: исторический источник, Дрогобычский уезд, польская полиция, украинские и еврейские учителя.

Лит. 36.

Постановка проблеми. Українсько-польсько-єврейські стосунки на східногалицьких землях у міжвоєнний період становлять складну, багатоаспектну проблему, дослідження якої потребує залучення до історичної науки значного комплексу джерел. Серед них помітне місце займають офіційні документи польських органів влади, управління, охорони правопорядку, зокрема поліції. Вони дають змогу сформуванню чітких уявлень про ставлення польських властей як до окремих представників української та єврейської громад, так і до зазначених громад загалом.

Аналіз останніх досліджень. Освітньому життю Дрогобича у роки існування Другої Речі Посполитої присвячено не так вже й багато досліджень. Серед них слід згадати засновані на спогадах праці українців з діаспори: А. Сольчаника [24], В. Винницького [1], В. Тустанівського [26]. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. значну увагу цій проблемі присвятив дрогобицький історик освіти Б. Добрянський [13–16] та М. Сеньків [21; 23]. Останнім часом з'явилися публікації М. Галіва, І. Чави, Л. Хомич [3–7; 28], де на невідомій раніше джерельній базі реконструйовано систему освіти міжвоєнного Дрогобича. Завдяки виявленню й опрацюванню нових архівних матеріалів, ми можемо розширити та дещо відкоректувати фактологічну основу попередніх досліджень у цій царині.

Мета статті – опублікувати та проаналізувати два документи польської поліції (1925), які дають характеристику політичним та громадським поглядам непольського вчителства Дрогобицького повіту.

Виклад основного матеріалу. Аналізовані документи зберігаються у Державному архіві Львівської області (фонд 1137 «Повітове староство в Дрогобичі. Відділ безпеки», опис 3, справа 27 «Списки вчителів, серктераів сільських гмін і державних службовців непольської національності з характеристикою їх політичної благонадійності») [10]. Перший з них має назву «Виказ учителів загальних шкіл повіту дрогобицького» (арк. 29–31 зв), другий – «Виказ професорів і вчителів шкіл середніх непольської національності повіту дрогобицького» (арк. 32). Обидва доку-

менти – польськомовні, датуються 16 вересня 1925 р. й підписані повітовим комісаром державної поліції (підпис нерозбірливий).

Машинописна інформація обидвох документів укладена у формі таблиць, що включали такі графи: порядковий номер; ім'я та прізвище; службова характеристика (фах, родинний стан і місце проживання); поведінка з політичного погляду; поведінка з громадянського погляду; належність до політичної партії; заувага. У першому «Виказі» (далі – «Виказ» № 1) наведено характеристику 141 особи, другому (далі – «Виказ» № 2) – 15-ти. Загалом, зазначені «викази» є синтезованим і схематичним зібранням наявної у Дрогобицькому повітовому комісаріаті поліції інформації, яку, вочевидь, зосереджували поліцаї та їхні агенти на місцях впродовж кількох місяців або й років.

На жаль, нами не виявлено, так би мовити, супровідних документів: наказів та інструкцій, які б зобов'язували поліціантів подати відповідну інформацію. Проте видається, що головним замовником цієї інформації було повітове староство, очолюване Станіславом Порембальським, або, що було б цілком логічно, воеводське управління у Львові, яке могло затребувати відповідну інформацію з повітів. Зауважимо, що польська поліція справно виконувала свою роботу й збирала інформацію не лише про очевидно неблагонадійних на її погляд педагогів і школи, але й тих, які лише евентуально могли викликати підозри. Так, коли 1923 р. сс. василіянки, які утримували в Дрогобичі приватну учительську семінарію та початкову школу з українською мовою навчання, клопоталися перед Кураторією Львівського шкільного округу про продовження діяльності освітнього закладу у наступному навчальному році, то Кураторія попросила дрогобицьке староство надати інформацію про доцільність існування приватної школи сс. василіянок з українською мовою навчання з огляду на існування державних шкіл, політичні і національні відносини тощо. Староство, своєю чергою, звернулося до поліції, і 8 січня 1924 р. комендант державної поліції в Дрогобичі доповів, що в школі «дух виховання є національно-український», але в шкільних залах повішено вже державні герби, а вчителям не можна дорікнути з приводу політичних поглядів та моральної поведінки. Комендант наголосив, що школа сс. василіянок є незалежною від впливів Українського педагогічного товариства, а її мета полягає у вихованні доньок «руської» інтелігенції. При цьому зауважив: родичі учениць і вихованок школи належать переважно до трудової партії, з якою солідаризуються і самі сс. василіянки [30, арк. 18, 20]. Цей випадок загалом ілюструє пильне ставлення поліції до навчальних закладів та педагогічного контингенту як вагомого чинника формування певного ставлення представників нацменшин до польської державності.

Аналізуючи подану в джерелах інформацію, відзначимо, що не всі українські та єврейські вчителі повіту потрапили до «виказів». Для прикладу, у школі с. Літиня, як свідчить «Перелік шкіл та вчителів...» С. Лехнерта свідчить, що 1924 р. у школі с. Літиня навчальний процес забезпечували: керівник Яків Думин (1883 р.н.) з дружиною Володимирою (1888 р.н.), Михайло Баран (1882 р.н.) з дружиною Йозефою (1892 р.н.) і Костянтин Кункевич (1887 р.н.) [33, 9–11]. Проте у «Виказі» № 1 наведено лише трьох – Я. Думина, М. Барана та К. Кункевича. Тож з уваги поліції випали Володимира Думин і Йозефа Баран (остання, мабуть, була полькою, тож, закономірно, не потрапила до поліційного документа). Не були включені до «Виказу» № 1 й працівниці початкових шкіл Українського педагогічного товариства у Дрогобичі (школи ім. Т. Шевченка та ім. І. Франка) Антонія Попович, Наталія Німилович, Марія Модрицька, Іван Василенко [29, 3–3зв]. Неповним є і «Виказ» № 2, в якому немає прізвищ усіх учителів-євреїв приватних гімназій Дрогобича та Борислава [34, 303–304].

У «Виказі» № 1, як уже зазначалося, наведено інформацію про 141 вчителя (у тому числі й керівників шкіл) повіту. Серед них 96 українців, означених офіційно прийнятим поляками поняттям «русин» (або «руська»), 31 єврей, п'ять німців. Національність ще дев'яти осіб у документі не позначена, проте Саломея Бецнарова та Кароліна Гейбер, вочевидь, належать до єврейської нації (остання з них згадується у довіднику С. Лехнерта 1924 р. як Бренде Гейбурувна – мойсеєвого віровизнання [33, 10]), а Антоніна Ратальська, Юліан Созанський, Казимира Лопата, Ольга Біласова, Михайло Дуб, як засвідчує довідник С. Лехнерта, були українцями, греко-католиками [33, 9–12]. Національність ще двох осіб – Емілія Крохмальницького та Марії Волошин визначити не так легко, як може здатися на перший погляд. Першого з них не згадано у довіднику С. Лехнерта, а другу (Woloszynowa Marja) там зазначено як польку римо-католицького сповідання [33, 12].

Вона, мабуть, потрапила до поліційного звіту з огляду на заміжжя з учителем школи в Тустановичах українцем Дмитром (за іншими даними – Петром) Волошиним. Загалом кількість учителів-українців у «Виказі» № 1 можна обчислити у 101 (71,6 %), а євреїв у 33 (23,4 %) особи.

Поведінка учителів з огляду на політичні погляди та діяльність польськими поліціантами характеризувалася різними термінами: «український шовінізм», «вороже налаштований до польської держави», «симпатик комунізму», «без закиду». Останнім словосполученням характеризували діяльність осіб, яким нічим було дорікнути під політичним оглядом або щодо яких у поліції наразі не було потрібної інформації («досі без закиду», «негативних спостережень не виявлено»). Нерідко вживалися ситуативні поняття, які вказують на припущення поліцейських («підозрюється в комуністичній діяльності», «підозрювана в комунізмі»), знані ними факти («забороняла дітям руським говорити польською [мовою]») або сформовані оцінки («значний діяч укр[аїнський]», «значна українсько-комуністична діячка», «крайня сіоністка», «визначний сіоністичний діяч»). Подекуди політичні позиції вчителя окреслювалися констатувально: «діяч український», «діячка українська», «симпатик комунізму».

Загалом 77 учителям (зі 141) польська поліція не могла дорікнути політично неблагонадійною поведінкою, а у 64 осіб (45,4 %) знайшла певні політичні «провини». Так, 23 педагогам закидала вороже ставлення до польської держави, 26 нагородила тавром «шовініста», 14 назвала «діячами» (українськими або сіоністськими), що уже вказувало на неблагонадійність. Щодо семи осіб поліція зафіксувала свою підозру, але не вказала щодо чого.

Серед 101 українського вчителя поліція у «Виказі» № 1 визнала неблагонадійними або принаймні підозрілими 56 осіб (55,4 % від кількості педагогів-українців). 21-го українця визнано таким, що вороже налаштований до польської держави, 23 (серед них і «вороже настановлені») отримали від польської поліції означення «шовініст» (без врахування Стефанії Гринишин, щодо якої слово «шовініст» у «Виказі» було перекреслено). У прихильності до комунізму державна поліція помітила чотирьох українців, серед них й дрогобицького учителя Івана Думина (брата відомого українського військового діяча Осипа Думина). А Леонтину Кондратову з Дрогобича названо значною українсько-комуністичною діячкою.

Із 33 учителів-євреїв більшість виявилися людьми «без закиду», або такими, щодо яких не виявлено негативних спостережень (30 осіб). Лише Амалия Германова, Їта Ашкеназова та Гелена Грейфувна визнані неблагонадійним елементом за крайній сіонізм, шовінізм або вороже ставлення до польської держави. Учителі-німці не викликали політичних підозр з боку поліції.

Громадянську поведінку учителів польські поліціанти характеризували термінами «лояльно», «мляво», «непевно», «нелояльно». Щось середнє між цими характеристиками становило поняття «виконує обов'язки», яке стосувалося не лише громадсько-політичних візій та дій українських і єврейських учителів (а саме виконання громадянських обов'язків), але й професійної діяльності. Йшлося і про окремі випадки громадянської активності деяких учителів. Наприклад, дрогобичанин Симон Федина, згідно з інформацією польської поліції, ще на 1925 р. не прийняв польське громадянство, не склав присяги на вірність польській державі. До слова, це й не дивно, адже цей учитель з приходом польських властей опинився у скрутному становищі. Перед Першою світовою війною він очолював чотирикласну чоловічу провізоричну школу ім. З. Красінського у Дрогобичі [36, 243–244, 247]. Але на початку 1920 р. за подання Дрогобицької окружної шкільної ради був передчасно спенсіонований (у віці 55 років). Перед цим інспектором начебто заявив йому, що «в школі з польською мовою навчання Русин зараз бути не може керівником» [19, 4]. У цей час на допомогу вчителю прийшло Українське педагогічне товариство, яке запропонувало С. Федіні очолити приватну українську початкову школу ім. Т. Шевченка у Дрогобичі (вул. Стрийська). Через деякий час він влаштувався і вчителем до шестикласної школи ім. А. Міцкевича. Проте у січні 1923 р. заступник шкільного інспектора Дрогобицького повіту А. Крупка звізував чотирикласну мішану школу ім. Т. Шевченка. Чиновник виявив, що дітей не навчали історії та географії Польщі, у приміщенні школи не було ні герба Польщі, ні портрета «начальника держави», натомість висів портрет Б. Хмельницького. Обурювала його і поведінка С. Федіни, який поводився «виклично» і відмовився вести педагогічну конференцію державною мовою [29, 3–3зв].

Лояльне ставлення до польських властей та законів, за спостереженнями поліції, виявляли 84 зі 141 вчителя (59,6 %). Якщо до них додати подружжя Дмитра і Марії Волошин з Тустанович, які поводитися «бездоганно», а також й тих 30 осіб, котрі «виконують [громадянські] обов'язки», то загальна кількість назагал лояльних педагогів повіту зростає до 116 (82,3 %). Тож громадянська позиція лише 25 учителів викликала застереження у поліції. Серед останніх були й такі, котрих класифіковано як осіб з «млявим» виявом громадянськості (наприклад Василь та Антоніна Ратальські), або ж узагалі «байдужих» (Гелена Грейфувна). Як бачимо, ця цифра дещо неспіввідноситься з кількістю політично неблагонадійних осіб – «шовіністів» та «вороже настановлених до польської держави». Логіка поліціантів, на перший погляд, незрозуміла: чому, для прикладу, керівник школи у Снятинці Іван Романяк, будучи «вороже настановленим до польської держави», видався їм «лояльним» громадянином? Або чому керівник школи в Нагуєвичах Корнель Камінський, визнаний поліцією «українським шовіністом», усе ж позначений «наразі лояльним». Мабуть, працівники поліції виявляли «вороже ставлення» через фіксацію певних висловлювань (часто емоційних) або участь у діяльності непевних (для поляків) з політичного погляду українських партій. А от лояльна позиція вчителя визначалася співпрацею з органами влади, шкільною адміністрацією й виявлялася, зокрема, в розміщенні державної символіки в школі. Вочевидь тому для польської поліції не було нічого суперечливого між поняттями шовініста та лояльного громадянина.

Зауважимо, що серед учителів-українців (101 особа), згідно з «Виказом» № 1, лояльних нараховувалося 44 особи (43,6 %), а серед 33 педагогів-євреїв таких виявилось 28 (84,8 %). Стівідсоткову лояльність виказували учителі німецької національності.

Належність до політичної партії польськими поліціантами визначалася дещо нечітко. Маємо на увазі, що, по-перше, до політичних партій зараховували і громадські організації (наприклад, УПТ – Українське педагогічне товариство), а по-друге, партійна приналежність подекуди позначалася не назвою партії, а партійно-політичним напрямом («лівацькі партії»). Більшість вчителів узагалі не були членами партій (або ж це не було зафіксовано поліцією). Серед учителів-українців значна частина належала до Української народної трудової партії (колишня Українська національно-демократична партія), переважна частина якої увійшла до Українського національно-демократичного об'єднання. До слова, сталося це 11 липня 1925 р., тож на вересень цього ж року, коли дрогобицькі поліціанти укладали свої «вікази», трудової партії вже не існувало.

Крім неї, у «Виказі» № 1 згадано Українську соціал-демократичну партію (діючими членами якої були керівник школи з Раневич Ілько Михаць і керівник школи в Попелях Кость Мацюх, колишнім членом – учитель з Дрогобича Іван Думин), а також представників «Староруської партії»: керівника школи в с. Сторона Атанасія Томашека, керівник школи у с. Воля Якубова Олександра Комарницького та його дружину Ольгу. Відзначимо, що поняття «староруської партії» використовувалося для неофіційного найменування москвофільської течії ще з кінця XIX ст. Для прикладу, Іван Франко у 1889 р. згадував про «староруську партію» у статті «Політичні стороництва в Галичині» [27]. У 1900 р. москвофіли утворили Руську народну партію, яка, проте, припинила існування після 1909 р. Відтак одразу після Першої світової війни вони утворили «Руський исполнительный комітет», праве крило якого шукало компромісів з польськими властями й зрештою у 1923 р. утворило політичну «Руськую народную організацію» [22, 201–204]. Можливо, до неї й належав А. Томашек, якого у «Виказі» № 1 названо «правим».

Серед учителів-євреїв домінувала належність до сіоністських партій, проте в документі не вказано яких саме. У Галичині, як відомо, діяли Єврейська національна партія, Сіоністська партія, «Мізрахі», Єврейська соціал-демократична партія тощо [20]. Як зазначив краєзнавець О. Стецюк, у міжвоєнному Дрогобичі функціонували всі течії сіоністських партій: основного, радикального, соціалістичного («Паолой Ціон») та релігійного сіонізму («Мізрахі»), а також ревізіоністська партія [25]. Найбільш впливовою у краї була Сіоністська партія [9, 256], тож, можливо, саме до її лав належали вчителі-євреї Дрогобицького повіту, зафіксовані у «Виказі» польської поліції.

Відтак після означення політичної та громадянської позиції учителів, працівники поліції у «Виказі» намагалися дати загальну оцінку особі «з огляду на інтерес держави». Така оцінка найчастіше формулювалася термінами «шкідливий», «нешкідливий», «може бути шкідливий»,

рідше – «непевний», «небезпечний». Загалом 86 учителів зі 141 визнано «нешкідливими» (61 %), що цілком корелює з відсотком «лояльних» педагогів. Чисельність «шкідливих» і «нешкідливих» серед українців і євреїв також співвідноситься з кількістю «лояльних» учителів – представників цих національних груп. Цікаво, що для польської поліції однаково «нешкідливими» виявилися як три представники «Староруської партії», бо, мабуть належали до правого (пропольського) крила русофільської течії в Східній Галичині, так і більша частина сіоністів (Аделя Росбергер, Августа Флігерова, Абрахам Борак з Дрогобича, Їгта Ашкеназова з Волянки біля Борислава, Гелена Грейфувна з Підбужа). Припускаємо, що останні визнані «нешкідливими» тому, що у 1924 – 1926 рр. відбулася «штайгеріяда»: чільні діячі найвпливовішої у краї Сіоністської партії зробили все можливе, щоби продемонструвати політичну лояльність до Польщі [8]. Невдовзі, влітку 1925 р., представники єврейської парламентської фракції уклали «угоду» з польським урядом, за якою зобов'язалися підтримувати інтереси Польщі [9, 256–257]. Тож на час укладення «виказів» (вересень 1925 р.) польські поліціанти мали усі підстави трактувати сіоністів (серед них і «шовіністку» Г. Грейфувну та «крайню сіоністку» І. Ашкеназову) як «нешкідливих». Тільки «вороже настановлену до держави» членкиню сіоністської партії Амалію Германову з Дрогобича визнано «шкідливою».

Відзначимо, що до категорії «нешкідливих» потрапили майже усі члени Українського педагогічного товариства. Лише членів УПТ Стефанію Крайчик, Анастасію Левицьку з Більчого, Ольгу Сливич та Євстахія Кравціва з Рібчиць, Яніну Базарову з Криниці, Івана Сенишина з Летні, Амброзія Лева з Горуцького, з огляду на їхнє вороже ставлення до польської держави визнано такими, що можуть бути шкідливими.

Характеризуючи «Виказ» № 2, зауважимо, що серед 15 професорів та вчителів дрогобицьких гімназій (6 українців і 9 євреїв), більшість, на думку поліціантів, виявляли лояльну громадянську позицію, тільки сіоніст Якоб Блат, будучи «вороже до держави налаштованим», як громадянин повожився «мляво» й загалом міг бути «шкідливим». До потенційно шкідливих зараховано і українця Олексія Кущака – члена Української народної трудової партії, котрий, за спостереженнями польської поліції, відзначався політичною поміркованістю. Два інші «політично помірковані» українські діячі Роман Смалко та Микола Григорійчук (вчителі української гімназії ім. Івана Франка, котра належала УПТ) також на той час виявляли лояльність і загалом видавалися «нешкідливими». Цілковито лояльним до польських властей був і відомий митець, вчитель державної гімназії ім. Владислава Ягайла Бруно Шульц.

Підсумовуючи, зауважимо, що публіковані документи є важливим історичним джерело не лише для дослідників суспільно-політичних процесів, але й тих, хто працює у рідній країні та просопографії. У цих таблицях наведено цікава інформація про відомих громадсько-політичних діячів краю. Вище згадувалося про учителя С. Федину, який навіть на вересень 1925 р. не прийняв польського громадянства. Активними громадськими діячами були вчителі-українці Франц Кичоровський, Іван Романюк, Корнель Камінський, Павло Лопата та інші педагоги – чільні члени Дрогобицького окружного відділу товариства «Взаємна поміч українських учителів» [18, 5; 2, 14]. Активним діячем Товариства «Просвіта» був Дмитро Беч, якому с. Східниця завдячує відкриття просвітнянської читальні замість москвофільського осередку Товариства ім. М. Качковського (1909 р.) [32, арк. 24–29, 41]. Викликають увагу й Іван та Яків Думини – брати відомого учасника визвольних змагань, автора історії українського стрілецтва Осипа Думина. Іван Думин воював на фронтах Першої світової війни, згодом у складі УГА, а 1919 р. потрапив до більшовицького полону, звідки повернувся до Дрогобича лише 1922 р. [11, 18]. А от Яків Думин зайняв пропольську позицію: коли восени 1933 р. деякі учні школи в Літині поширювали оунівські листівки із закликком бойкотувати польськомовне навчання, то він, будучи керівником закладу, довів справу до поліції... й усе завершилося допитами дітей [7, 101]. Цікавою є постать професора державної гімназії Я. Блата, який, попри помічене поліцією вороже ставлення до польської держави, вже з наступного року посів посаду керівника приватної єврейської коєдукаційної гімназії ім. Л. Штернбаха в Дрогобичі. Цю посаду він займав до 1939 р. [31, 14; 15, 110; 35, 7, 10], згодом працював учителем у радянській середній школі з єврейською мовою навчання, а з початком нацистської окупації потрапив до гетто. В Держав-

ному архіві Львівської області збереглася його особова справа, датована 10 листопада 1941 р. [12]. Ймовірно директор Я. Блат загинув під час голокосту.

Висновки. Отже, пропонувані документи вважаємо достатньо репрезентативними для з'ясування ставлення польських властей до українського і єврейського вчителівства Дрогобицького повіту в середині 1920-х рр. (на час дії закону С. Грабського), виявлення громадсько-політичних поглядів і симпатій місцевих педагогів, розкриття окремих елементів біографій деяких громадських і педагогічних діячів краю. Документи вперше вводяться до наукового обігу, подаються у перекладі з польської мови. В оригіналі документів таблиці містять ще графу «зауваги», але оскільки вона не заповнювалася, то при публікації її опускаємо.

Документ 1.

Арк. 29

Виказ вчителів шкіл загальних повіту дрогобицького

№	Ім'я та прізвище	Характер службовий, зокрема фах, родинний стан і місце проживання	Поведінка з політичного погляду	Поведінка з громадянського погляду	Належність до політичної партії	Оцінка з огляду на інтерес держави
1	Василь Ратальський	вчитель, одруж[ений], русин, Дрогобич, вул. св. Івана	шовініст український, до держави вороже настановлений	мляво	кол[ишний] чл[ен] бібл[іотеки] імені Франка	здійснює шкідливий вплив на школярів
2	Антоніна Ратальська	вчителька, заміжня, дружина згаданого вище, Дрогобич, вул. св. Івана	шовіністка укр[аїнська], до держави Польської вороже настановлена	мляво	кол[ишня] чл[енкиня] бібл[іотеки] ім. Франка	здійснює шкідливий вплив на школярів
3	Ігнатій Комарницький	вчитель, неодружений, русин, Дрогобич, вул. Війтівська Гора	досі без закидів	лояльно	—	нешкідливий
4	Францішек Кичоровський	вчитель, одружений, русин, Дрогобич, вул. Собеського	значний діяч укр[аїнський], вороже до держави настановлений	мляво	партія трудова	здійснює шкідливий вплив
5	Густава Гартенберг	вчителька, заміжня, жид[івка], Дрогобич, вул. Ягелонська	без закиду	лояльно	—	нешкідлива
6	Яніна Кузьмова	вчителька, заміжня, русинка, Дрогобич, вул. св. Хреста	вороже настановлена, але політикою займається мало	обов'язки виконує	—	нешкідлива
7	Анна Тігерманова	вчителька, вдова, жидівка, Дрогобич, вул. Міцкевича	без закиду	лояльно	—	нешкідлива
8	Софія Ольшанська	вчителька, русинка, неодружена, Дрогобич, вул. Словацького	шовіністка українська, вороже до держави настановлена	мляво	кол[ишня] чл[енкиня] бібл[іотеки] ім. Франка	шкідлива
9	Йозефа Ольшанська	керівниця школи, неодружена, русинка, Дрогобич, вул. Завалля	шовіністка українська, вороже до держави настановлена	мляво	кол[ишня] чл[енкиня] бібл[іотеки] ім. Франка	шкідлива

10	Аделя Росбергер	вчителька, неодружена, жидівка, Дрогобич, вул. Стрийська	без закиду	лояльно	сіоністичної	нешкідлива
11	Августа Флігерова	вчителька, неодружена, жид[івка], Дрогобич, вул. Міцкевича	без закиду	лояльно	сіоністичної	нешкідлива
12	Єфрозина Кузьова	вчителька, заміжня, руська, Дрогобич, вул. Стрийська	забороняла дітям руським говорити польською	мляво	чл[енкиня] партії Трудової	шкідлива
13	Розалія Бернсон	вчителька, вдова, жидівка, Дрогобич, вул. Зелена	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
14	Мальвіна Калужняцька	вчителька, неодружена, руська, Дрогобич, вул. св. Хреста	українка, не дала приводу для від'ємних підозр	виконує обов'язки	–	наразі нешкідлива
15	Хана Тігерманова	вчителька, неодружена, жидівка, Дрогобич, вул. Міцкевича	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
16	Йозефа Міхновичувна	вчителька, неодружена, руська, Дрогобич, вул. Стрийська	українка, без закиду	лояльно	–	нешкідлива
17	Хана Кухмеркер	вчителька, неодружена, жидівка, Дрогобич, вул. Лішнянська	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
18	Анна Туртелтауб	вчителька, неодружена, жид[івка], Дрогобич, вул. Чацького	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
19	Саломея Бецнерова	вчителька, вдова, Дрогобич, вул. Лішнянська*	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
20	Аделя Фіхтман	вчителька, неодружена, жид[івка], Дрогобич, [вул.] Міцкевича	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
21	Симон Федина	вчитель, одружений, русин, Дрогобич, вул. Сліпа	український шовініст, вороже до держави налаштований	не згол[ошується] до гром[адянства] польського	член трудової партії	шкідливий
22	Іван Думин	вчитель, неодружений, русин, Дрогобич, [вул.] Лішнянська	підозрюється в комуністичній діяльності	мляво	к[олишній] чл[ен] У.С.Д.П.	шкідливий
23	Абрахам Борак	вчитель, жид, одружений, Дрогобич, вул. Собеського	без закиду	лояльно	чл[ен] сіоністичної партії	нешкідливий
24	Еміль Коцко	вчитель, одружений, русин, Дрогобич, вул. Жупна	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
25	Амалія Германова	вчителька, неодружена, жидівка, Дрогобич, вул. Стрийська	сіоністична діячка, вороже до держави настановлена	мляво	чл[ен] сіоністичної партії	шкідлива
26	Юліан Созанський	вчитель, одружений, Дрогобич, вул. св. Хреста *	без закиду	лояльно	–	нешкідливий

Арк. 29зв						
27	Етель Бразелітен	вчителька, неодружена, жид[івка], Дрогобич, [вул.] Малий Ринок	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
28	Герміна Вільгерова	вчителька, неодружена, жид[івка], Дрогобич, вул. Собеського	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
29	Леонтина Кондратова	вчителька, неодружена, русинка, Дрогобич, вул. Війтівська Гора	значна діячка українсько-комуністична діячка	мляво	кол[ишня] чл[енкиня] бібл[іотеки] ім. Франка	може бути шкідлива
30	Ольга Стронська	вчителька, русинка, заміжня, Дрогобич, вул. Війтівська Гора	підозрювана в комунізмі, дружина пров[ідника] Окр[ужного] Коміт[ету] комуніст[ичного]	обов'язки виконує	–	може бути шкідлива
31	Ізраель Тернгофер	вчитель, жид, одружений, Дрогобич, вул. Ягелонська	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
32	Якуб Тартаковер	вчитель, жид, одружений, Дрогобич, вул. Міцкевича	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
33	Барух Голденберг	вчитель, жид, одружений, Дрогобич, вул. св. Хреста	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
34	Петро Крайчик	вчитель, русин, одружений, 3 дітей, Борислав, вул. Поток	негативних спостережень не виявлено	лояльно	–	нешкідливий
35	Павло Лопата	вчитель, русин, одружений, 1 дитина, Борислав, вул. Поток	український шовініст	нелояльно	–	шкідливий
36	Казимира Лопата	вчителька, заміжня, дружина вищезгаданого	українська шовіністка	нелояльно	–	шкідливий
37	Йосип Волянський	вчитель, русин, неодружений, Борислав, вул. Панська	український шовініст	нелояльно	–	шкідливий
38	Самуїл Шер	вчитель, жид, неодружений, Борислав, вул. Панська	негативних спостережень не виявлено	лояльно	–	нешкідливий
39	Брейне Шіфтман	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Колійова	негативних спостережень не виявлено	лояльно	–	нешкідлива
40	Хана Купфербер	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Панська	негативних спостережень не виявлено	лояльно	–	нешкідлива
41	Кароліна Фухсувна	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Панська	негативних спостережень не виявлено	лояльно	–	нешкідлива
42	Етта Етінгеровна	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Панська	негативних спостережень не виявлено	лояльно	–	нешкідлива

43	Леа Етінгерувна	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Панська	негативних спостережень не виявлено	лояльно	—	нешкідлива
44	Сабіна Кьорнерувна	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Волянецька	негативних спостережень не виявлено	лояльно	—	нешкідлива
45	Сузанна Грюнаверувна	вчителька, неодружена, жид[івка], Борислав, вул. Дрогобицька	негативних спостережень не виявлено	лояльно	—	нешкідлива
46	Еміль Крохмальницький	вчитель школи у Волянці □*	підозрюваний в комунізмі	обов'язки виконує	—	може бути шкідливий
47	Їтта Ашкеназова	вчителька, заміжня, 2 дітей, жид[івка], Волянка біля Борислава	крайня сіоністка	обов'язки виконує	сіоністичної	нешкідлива
48	Юда Тартаковер	вчитель, жид, одружений, бездітний, Волянка біля Борислава	негативних спостережень не виявлено	лояльно	—	нешкідливий
49	Дмитро Волошин	вчитель, русин, одружений, 3 дітей, Тустановичі біля Борислава	негативних спостережень не виявлено	бездоганна	—	нешкідливий
50	Марія Волошин	вчителька, заміжня, одружений з вищезгаданим	негативних спостережень не виявлено	бездоганна	—	нешкідлива
51	Євстахій Мацан	вчитель, кавалер, русин, Тустановичі біля Борислава	негативних спостережень не виявлено	лояльно	—	нешкідливий
52	Катерина Гаміляківна	вчителька, неодружена, руська, Тустановичі біля Борислава	українська шовіністка	до держави пол[ьської] вороже наст[оновлена]	—	може бути шкідлива
53	Марія Щипайлівна	вчителька, неодружена, русинка, Тустановичі біля Борислава	без закиду	лояльно	—	нешкідлива
Арк. 30						
54	Іван Підгорний	вчитель, неодружений, русин, Тустановичі біля Борислава	без закиду	лояльно	—	нешкідливий
55	Фаня Шерувна	вчителька, неодружена, жидівка, Тустановичі біля Борислава	без закиду	лояльно	—	нешкідлива
56	Клара Бодеківна	вчителька, неодружена, русинка, Тустановичі біля Борислава	без закиду	лояльно	—	нешкідлива
57	Фаня Бірнбаум	вчителька, неодружена, жидівка, Тустановичі біля Борислава	без закиду	лояльно	—	нешкідлива
58	Іван Романюк	керівник школи, одружений, русин, бездітний, Снятинка	вороже налаштований до держави польської	досі лояльно	партії трудовиків	шкідливий
59	Микола Мазур	вчитель, одружений, русин, Рибник біля Дрогобича	без закиду	лояльно	—	нешкідливий

60	Вітольд Деленко	вчитель, одружений, русин, Довге біля Підбужа	без закиду	лояльно	Трудова	нешкідливий
61	Анеля Деленко	вчителька, русинка, заміжня, Довге біля Підбужа	без закиду	лояльно	Трудова	нешкідливий
62	Степан Луців	керівник школи, вдівець, 1 дитина, русин, Уріж	шовініст, однак не витупає публічно	ледь виконує обов'язки	Трудова	непевний
63	Марія Флюнтова	вчителька, неодружена, русинка, в Урожі	шовіністка, однак не витупає публічно	ледь виконує обов'язки	Трудова	непевна
64	Юлія Бориславська	керівничка школи, неодружена, русинка, в Опаці	шовіністка українська	виконує обов'язки	Трудова	непевна
65	Стефанія Гринишинівна	вчителька, неодружена, русинка, в Опаці	шовіністка українська	виконує обов'язки	Трудова	непевна нешкідлива
66	Пилип Бандрівський	керівник школи, русин, неодружений, Підмонастерець	непевний, але не діє публічно	виконує обов'язки	Трудова	непевний
67	Яніна Козбурівна	керівничка школи, русинка, неодружена, Смільна	шовіністка українська	виконує обов'язки	Трудова	непевна
68	Атанасій Томашек	керівник школи, одружений, русин Сторона	без закиду	лояльний	Старорусин, правий	непевний
69	Гелена Грейфувна	вчителька, одружена, жидівка, Підбуж	шовіністка	байдужа	Сіоністської	нешкідлива
70	Ілько Михаць	керівник школи, вдівець, русин, 4 дітей, Раневичі	симпатик комунізму	виконує обов'язки	У.С.Д.П.	може бути шкідливим
71	Марія Донатова	вчителька, заміжня, русинка, 2 дітей, Раневичі	без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
72	Юліан Скибінський	керівник школи, одружений, 7 дітей, русин, Болехівці	без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідливий
73	Михайло Білас	керівник школи, одружений, 2 дітей, русин, Нейдорф	без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідливий
74	Ольга Біласова	вчителька, заміжня, дружина вищезгаданого, Нейдорф *	без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
75	Роза Крейсберг	вчителька, неодружена, жидівка, Східниця	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
76	Регіна Фріллендерувна	вчителька, неодружена, жирівка, Східниця	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
77	Марія Микитин	вчителька, неодружена, русинка, Східниця	непевна шовіністка укр[аїнська], вороже налаштована	виконує обов'язки	партії трудовицької	може бути шкідлива

78	Іван Марків	вчитель, неодружений, русин, Бистриця	непевний шовініст україн[ський], вороже налаштована	виконує обов'язки	партії трудовицької	може бути шкідливий
79	Іван Федунь	вчитель, одружений, 2 дітей, русин, Ластівки	непевний шовініст україн[ський], вороже налаштована	виконує обов'язки	партії трудовицької	може бути шкідливий
80	Дмитро Беч	керівник школи, одружений, русин, Улично	шовініст український	виконує обов'язки	партія Трудова	шкідливий
81	Андрій Кічун	керівник школи, одружений, русин, Орів	шовініст український	виконує обов'язки	партія Трудова	шкідливий
Арк. 30зв						
82	Василь Тимечко	вчитель, русин, одружений, Доброгостів	шовініст український	виконує обов'язки	партія Трудова	шкідливий
83	Кость Мацюх	керівник школи, русин, одружений, в Попелях	досі без закиду	лояльно	У.С.Д.П.	може бути шкідливий
84	Марія Никараківна	вчителька, неодружена, русинка, Попелі	досі без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
85	Кароліна Кунашківна	вчителька, неодружена, русинка, Попелі	досі без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
86	Антоніна Татарська	вчителька, неодружена, русинка, Попелі	досі без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
87	Текля Ступницька	вчителька, заміжня, русинка, Дерезичі	досі без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
88	Марія Грамітка	вчителька, заміжня, русинка, Дерезичі	досі без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
89	Яким Луців	керівник школи, одружений, русин, Монастир Дерезицький	досі без закиду	лояльно	Член партії трудової	нешкідливий
90	Амалія Модрицька	вчителька, неодружена, русинка, Губичі	досі без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
91	Василь Ісик	керівник	досі без закиду	лояльно	чл[ен] партії трудовицької	нешкідливий
92	Анна Ісик	вчителька, заміжня, русинка, дружина вищезгаданого, Губичі	досі без закиду	лояльно	чл[ен] партії трудовицької	нешкідлива
93	Корнель Камінський	керівник школи, одружений, русин, Нагуєвичі	шовініст український, вороже до держави налаштований	наразі лояльний	чл[ен] партії Трудової	може бути шкідливий
94	Анеля Тустановська	вчителька, неодружена, русинка, Унятичі	шовіністка українська, вороже до держави налаштована	наразі лояльно	чл[ен] партії Трудової	може бути шкідлива
95	Гонората Винницька	вчителька, заміжня, русинка, Нагуєвичі	вороже до держави польської налаштована	наразі лояльно	чл[ен] партії трудової	може бути шкідлива
96	Олександр Кравчук	керівник школи, русин, одружений, Ясениця Сільна	без закиду	лояльно	чл[ен] Трудової партії	нешкідливий
97	Петро Кліщ	вчитель, русин, одружений, Ясениця Сільна	без закиду	лояльно	Трудова	нешкідливий

98	Ольга У[г]ринівна	вчителька, неодружена, русинка, Ясениця Сільна	без закиду	лояльно	Трудова	нешкідлива
99	Йосип Ліщинський	керівник школи, русин, одружений, Унятичі	без закиду	лояльно	Трудова	нешкідливий
100	Олеся Федина	керівник школи, русинка, заміжня, Медвежа	без закиду	лояльно	Трудова	нешкідлива
101	Методій Білинський	керівник школи, неодружений, русин, Трускавець	підозріло	мляво	–	нешкідливий
102	Роман Стеців	вчитель, одружений, русин, Трускавець	підозріло	виконує обов'язки	–	нешкідливий
103	Михайло Антонів	вчитель, русин, одружений, Стебник	підозріло	виконує обов'язки	–	нешкідливий
104	Йосип Легедза	вчитель, неодружений, русин, Стебник	підозріло	виконує обов'язки	–	нешкідливий
105	Анна Здебська	вчителька, русинка, заміжня, Колпець	підозріло	виконує обов'язки	–	нешкідлива
106	Микола Томашек	керівник школи, одружений, русин, Солець	підозріло	виконує обов'язки	У.П.Т.	нешкідливий
107	Йозефа Бориславська	вчителька, русинка, неодружена, Солець	підозріло	виконує обов'язки	У.П.Т.	нешкідлива
108	Марія Застирцьова	вчителька, русинка, вдова, Станіля	без закиду	цілком лояльно	–	нешкідлива
109	Олександр Комарницький	керівник школи, вдовець, русин, 4 дітей, Воля Якубова	без закиду	лояльно	Староруської	нешкідливий
Арк. 31						
110	Ольга Комарницька	вчителька, неодружена, русинка, Воля Якубова	без закиду	лояльно	Староруської	нешкідлива
111	Микола Берегуляк	вчитель, одружений, 1 дитина, русин, Добрівляни	шовініст український	мляво	симп[атик] край[ньо] лівац[ьких] партій	шкідливий
112	Кароліна Гейбер	вчителька, неодружена, Добрівляни *	без закиду	лояльно	–	нешкідлива
113	Іван Стецьків	керівник школи, одружений, 3 дітей, русин, Грушів	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
114	Ольга Кізін	вчителька, вдова, 1 дитина, русинка, Грушів	шовіністка українська	непевно	симп[атик] край[ніх] парт[ій] лівац[ьких]	шкідлива
115	Павлина Ортинська	вчителька, неодружена, русинка, Грушів	шовіністка українська	непевно	симп[атик] край[ніх] парт[ій] лівац[ьких]	шкідлива
116	Микола Швед	керівник школи, одружений, 4 дітей, русин, Тинів	діяч український	непевно	симп[атик] край[ніх] парт[ій] лівац[ьких]	небезпечний

117	Григорій Винницький	керівник школи, одружений, 3 дітей, русин, Лужок Долішній	діяч український	непевно	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	небезпечний
118	Марія Винницька	вчителька, заміжня, русин, одружена із вищезгаданим, Лужок Долішній	діячка українська	непевно	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	небезпечна
119	Василь Кравець	вчитель, неодружений, русин, Лужок Долішній	діяч український	непевний	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	шкідливий
120	Софія Дорожовець	вчителька, неодружена, русинка, Брониця	діячка українська	непевна	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	шкідлива
121	Михайло Дуб	керівник школи, одружений, 6 дітей, Ролів *	діяч український, організатор «Просвіти»	непевно	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	шкідливий
122	Стефанія Дуб	вчителька, неодружена, русинка, Ролів	діячка українська	непевна	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	шкідлива
123	Євгенія Яців	вчителька, неодружена, русинка, Ролів	діячка українська	непевна	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	шкідлива
124	Анна Сідлецька	вчителька, вдова, бездітна, русинка, Вороблевичі	діячка українська	мляво	смп[атик] край[ніх] парт[ій] ліва-ц[ьких]	шкідлива
125	Яць Думин	керівник школи, одружений, 4 дітей, русин, Літиня	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
126	Михайло Баран	вчитель, одружений, русин, Літиня	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
127	Костянтин Кункевич	вчитель, неодружений, русин, Літиня	без закиду	виконує обов'язки	У.П.Т.	нешкідливий
128	Іван Сенишин	вчитель, одружений, русин, Летня	вороже настановлений до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідливий
129	Амброзій Лев	керівник школи, неодружений, русин, Горуцько	вороже настановлений до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідливий
130	Владислав Вальц	керівник школи, одружений, німець, Кьонігсау	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
131	Йоган Гот	вчитель, одружений, німець, Кьонігсау	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
132	Рудольф Мор	керівник школи, одружений, німець, Йозефсберг	без закиду	лояльно	–	нешкідливий

133	Йогна Генег	вчитель, приватний, неодружений, німець, Йозефсберг	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
134	Леопольд Гун	вчитель, приватний, одружений, Угартсберг, німець	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
135	Євстахій Кравців	вчитель, неодружений, русин Рібчиці	вороже настановлений до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідливий
136	Яніна Базарова	вчителька, заміжня, русинка, Криниця	вороже настановлена до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідлива
137	Ольга Сливич	вчителька, неодружена, русинка, Рібчиці	вороже настановлена до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідлива
Арк. 31зв						
138	Анастасія Левицька	вчителька, вдова, русинка, Більче	вороже настановлена до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідлива
139	Стефанія Крайчик	вчителька, неодружена, русинка, Більче	вороже настановлена до польської держави	виконує обов'язки	У.П.Т.	може бути шкідлива
140	Юлія Попель	вчителька, неодружена, русинка, Горущо	без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива
141	Ольга Комарницька	вчителька, вдова, русинка, Раделічі	без закиду	лояльно	У.П.Т.	нешкідлива

* Національність не вказано.

** Національності, родинного стану, адреси не вказано

Дрогобич, дня 16/9.1925
Пов. Комісар
(підпис нерозбірливий)

Джерело: ДАЛО. – Ф. 1137. – Оп. 3. – Сп. 27. – Арк. 29–31зв.

Документ 2

Арк. 32.

Виказ

професорів і вчителів середніх шкіл непольської національності дрогобицького повіту

№	Ім'я та прізвище	Характер службовий, зокрема фах, родинний стан і місце проживання	Поведінка з політичного погляду	Поведінка з громадянського погляду	Належність до політичної партії	Оцінка з огляду на інтерес держави
1	Яків Блат	професор гімн[азійний], одружений, жид, Дрогобич, Ринок гол.	Визначний сіоністичний діяч, вороже до державиналаштований	мляво	чл[ен] парт[іі] сіоністи[ної]	може бути шкідливий
2	Саламон Ейнлегер	професор гімн[азійний], одружений, жид, Дрогобич, вул. Словацького	без закиду	лояльно	–	нешкідливий

3	Овадія Голдберг	професор гімн[азійний], одружений, жид, Дрогобич *	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
4	Адольф Гамполлер	професор гімн[азійний], неодружений, жид, Дрогобич, вул. Міцкевича	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
5	Мирослав Кравчишин	вчитель гімн[азійний], неодружений, русин, Дрогобич, Війтівська гора	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
6	Олексій Кушак	вчитель гімн[азійний], одружений, русин, Дрогобич, вул. Зелена	український діяч, політично поміркований	досить лояльно	чл[ен] партії трудової	може бути шкідливий
7	Ізидор Швейцер	вчитель гімн[азійний], неодружений, [жид], Дрогобич, Війтівська гора	без закиду	лояльно	чл[ен] партії сїоністичної	нешкідливий
8	Антоній Собчук	професор гімн[азійний], одружений, русин, Дрогобич, Горішня Брама	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
9	Стефан Ступницький	вчитель гімн[азійний], неодружений, русин, Дрогобич, Св. Хреста	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
10	Бруно Шульц	вчитель гімн[азійний], неодружений, [жид], Дрогобич, Стрийська	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
11	Д-р Бернард Шреєр	равин, вчит[ель] релігії мойс[еєвої], одружений, Дрогобич, Ковальська	без закиду	лояльно	–	нешкідливий
12	Д-р Міхал Фріландер	вчитель гімн[азійний], одружений, 1 дитина, Волянка біля Борислава *	досі нічого від'ємного не спостерігалось	лояльно	–	нешкідливий
13	Маркус Ларгерман	Вчитель рел[ігії] мойс[еєвої] гімн[азійний], одружений, 1 дітей, Волянка	досі нічого від'ємного не спостерігалось	лояльно	–	нешкідливий
14	Роман Смалько	вчитель укр[аїнської] гімн[азії], русин, одружений, Губичі	український діяч, політично поміркований	лояльно	У.П.Т.	нешкідливий
15	Микола Григорійчук	вчитель укр[аїнської] гімн[азії], русин, одружений, Губичі	український діяч, політично поміркований	лояльно	У.П.Т.	нешкідливий

* Адреси не вказано.

Дрогобич, дня 16/9.1925
Пов. Комісар
(підпис нерозбірливий)

Джерело: ДАЛО. – Ф. 1137. – Оп. 3. – Сп. 27. – Арк. 32.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Винницький В. Тайний Пласт у польській гімназії в Дрогобичі / В. Винницький // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – Т. 1. – С. 490–496.
2. Вісти з Окружних Відділів // Учительське слово. – Львів, 1925. – Ч. 2. – С. 14–16.
3. Галів М. Дрогобицька повітова шкільна рада (1921–1939 рр.) / М. Галів, І. Чава // Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (24 – 26 березня 2016 року) / [редактори-упорядники: І. Зимомря, В. Ільницький]. – Ченстохова – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2016. – С. 39–40.
4. Галів М. Середні навчальні заклади у Дрогобичі (1919 – 1939 рр.) / М. Галів, І. Чава // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – Вип. 16. – С. 21–32.
5. Галів М. Українські приватні загальні (початкові) школи у міжвоєнному Дрогобичі (1920 – 1939) / М. Галів, І. Чава // Літопис Бойківщини. – 2016. – Ч. 1/90(101). – С. 45–53.
6. Галів М. Шкільництво Трускавця (XIX – початок XX ст.) / М. Галів // Східноєвропейський історичний вісник. – 2017. – Спецвипуск. – С. 61–75.
7. Галів М. Д. Нарис історії школи села Літиня (XIX – перша половина XX ст.) / Микола Дмитрович Галів. – Дрогобич – Стрий: ПП Ткачик С. А., 2011. – 176 с.
8. Гон М. Справа С. Штайгера в контексті українсько-єврейських взаємин у Галичині (середина 1920-х рр.) / М. Гон // Єврейська історія та культура в Україні: Матеріали конференції (Київ, 21–22 серпня 1995 р.). – К., 1996. – С. 38–44.
9. Гон М. Український націоналізм і євреї (1918 – 1939) / Максим Гон // Україна Модерна. – 2010. – № 5 (16). – С. 252–268.
10. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 1137. – Оп. 3. – Спр. 27.
11. ДАЛО. – Ф. 1262. – Оп. 36. – Спр. 1.
12. ДАЛО. – Ф. Р-1926. – Оп. 1. – Спр. 64.
13. Добрянський Б. Українська жіноча учительська семінарія сестер Василянок / Богдан Добрянський // Літопис Бойківщини. – 1995. – Ч. 1/55. – С. 19–24.
14. Добрянський Б. Українська жіноча семінарія сестер Василянок (з історії краю) / Богдан Добрянський // Франкова криниця. – 1993. – 20 листопада.
15. Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі між двома світовими війнами / Богдан Добрянський // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszyw, 2005. – S. 105–115.
16. Добрянський Б. З історії Дрогобицької української учительської семінарії сестер Василянок / Богдан Добрянський // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 1995. – Вип. I. – С. 78–82.
17. Дутко-Слонська Л. Дрогобицька українська гімназія імені Івана Франка 1918 – 1944 рр. / Л. Дутко-Слонська, Л. Ковалів-Гавришак, Н. Петричка-Гарбузюк, І. Невмержицька. – Дрогобич: Посвіт, 2014. – 412 с.
18. З діяльності Окружних Відділів // Учительське слово. – Львів, 1921. – Ч. 7. – С. 4–6.
19. Із мартирології українського учительства // Учительське слово. – Львів, 1920. – Ч. 7. – С. 3–4.
20. Монолатій І. Єврейський дискурс західноукраїнської етнополітичної сфери (кінець XIX – початок XX ст.) / Іван Монолатій // Judaica Ukrainica. – 2012. – № 1. – С. 73–110.
21. Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку ХХІ ст.) / Наук. ред. Л. Тимошенко. – Дрогобич: Коло, 2009. – 320 с.
22. Орлевич І. Русофільська течія на початку 1920-х років у Галичині / Ірина Орлевич // Галичина. – 2013. – Вип. 22–23. – С. 200–208.
23. Сеньків М. Культурно-національне життя Дрогобича у міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.) / Михайло Сеньків // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2011. – Вип. XIV – XV. – С. 338–344.
24. Сольчаник А. Д. Українська гімназія ім. Івана Франка / А. Д. Сольчаник // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т. 1. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С. 444–466.
25. Стецюк О. Сіоністський рух в Дрогобичі / Олег Стецюк // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2013. – № 71. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/n71/texts/Sionistskyj_ruh.htm
26. Тустанівський В. Державна гімназія імені Владислава Ягелли в Дрогобичі / В. Тустанівський // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Дрогобич, 1997. – Т. 4. – С. 329–333.
27. Франко І. Я. Політичні сторонництва в Галичині // Франко І. Я. Зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 1985. – Т. 46, Ч. 1. – С. 543–549.

28. Хомич Л. Педагогічна діяльність Бруно Шульца в навчальних закладах Дрогобича міжвоєнного періоду / Леся Хомич // Проблеми гуманітарних наук. Серія: Історія. – Дрогобич, 2015. – Вип. 36. – С. 103–121.
29. Центральний державний історичний архів у Львові (далі – ЦДІАУЛ). – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 1001.
30. ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999.
31. ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 768.
32. ЦДІАУЛ. – Ф. 348. – Оп. 1. – Спр. 5410.
33. Lehnert S. Spis nauczycieli publicznych szkół powszechnych i państwowych seminariów nauczycielskich oraz spis szkół w okręgu szkolnym lwowskim obejmującym województwa lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie / S. Lehnert. – Lwów: Nakł. Wydawnictwa książek szkolnych w Kuratorium okręgu szkolnego Lwowskiego, 1924. – XXXII, 220 (I) + 160 (II) s.
34. Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych / Pod red. Z. Zagrowskiego. – Lwów-Warszawa: Księgarnia Polska, 1924. – 619 s.
35. Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum Państwowego im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczcu za rok szkolny 1932/33. – Drohobycz, 1933. – 80 s.
36. Szematyzm nauczycielski Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego z kalendarzem informacyjnym na rok 1914. – Lwów: Nakł. Towarzystwa Pedagogicznego, 1914. – 302 s.

REFERENCES

1. Vynnytskyi V. Tainyi Plast u polskii himnazii v Drohobychi / V. Vynnytskyi // Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka. – Niu-York – Paryzh – Sidney – Toronto, 1973. – T. 1. – S. 490–496.
2. Visty z Okruzhnykh Viddiliv // Uchytelske slovo. – Lviv, 1925. – Ch. 2. – S. 14–16.
3. Haliv M. Drohobyt'ska povitova shkільna rada (1921–1939 rr.) / M. Haliv, I. Chava // Suchasni tendentsii rozvytku osvity i nauky v interdystyplinarnomu konteksti: Materialy II-yi Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (24–26 bereznia 2016 roku) / [redaktory-uporiadnyky: I. Zymomria, V. Ilnytskyi]. – Cherkiv – Uzhhorod – Drohobych: Posvit, 2016. – S. 39–40.
4. Haliv M. Seredni navchalni zaklady u Drohobychi (1919 – 1939 rr.) / M. Haliv, I. Chava // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh uchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / Redaktory-uporiadnyky V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomria. – Drohobych: Posvit, 2016. – Vyp. 16. – S. 21–32.
5. Haliv M. Ukrainski pryvatni zahalni (pochatkovi) shkoly u mizhvoienomu Drohobychi (1920 – 1939) / M. Haliv, I. Chava // Litopys Boikivshchyny. – 2016. – Ch. 1/90(101). – S. 45–53.
6. Haliv M. Shkilnytstvo Truskavtsia (XIX – pochatok XX st.) / M. Haliv // Skhidnoevropeyskyi istorychnyi visnyk. – 2017. – Spetsvyypusk. – S. 61–75.
7. Haliv M. D. Narys istorii shkoly sela Litynia (XIX – persha polovyna XX st.) / Mykola Dmytrovych Haliv. – Drohobych – Stryi: PP Tkachyk S. A., 2011. – 176 s.
8. Hon M. Sprava S. Shtaihera v konteksti ukrainsko-yevreyskykh vzaiemyn u Halychyni (seredyna 1920-kh rr.) / M. Hon // Yevreiska istoriia ta kultura v Ukraini: Materialy konferentsii (Kyiv, 21–22 serpnia 1995 r.). – K., 1996. – S. 38–44.
9. Hon M. Ukrainskyi natsionalizm i yevrei (1918 – 1939) / Maksym Hon // Ukraina Moderna. – 2010. – № 5 (16). – S. 252–268.
10. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (dali – DALO). – F. 1137. – Op. 3. – Spr. 27.
11. DALO. – F. 1262. – Op. 36. – Spr. 1.
12. DALO. – F. R-1926. – Op. 1. – Spr. 64.
13. Dobrianskyi B. Ukrain'ska zhinocha uchytelska seminariia sester Vasyliianok / Bohdan Dobrianskyi // Litopys Boikivshchyny. – 1995. – Ch. 1/55. – S. 19–24.
14. Dobrianskyi B. Ukrain'ska zhinocha seminariia sester Vasyliianok (z istorii kraiu) / Bohdan Dobrianskyi // Frankova krynytsia. – 1993. – 20 lystopada.
15. Dobrianskyi B. Shkilnytstvo u Drohobychi mizh dvoma svitovymi viinamy / Bohdan Dobrianskyi // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszyw, 2005. – S. 105–115.
16. Dobrianskyi B. Z istorii Drohobyt'skoi ukrainskoi uchytelskoi seminarii sester Vasyliianok / Bohdan Dobrianskyi // Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk. – Drohobych, 1995. – Vyp. I. – S. 78–82.
17. Dutko-Slonska L. Drohobyt'ska ukrainska himnaziia imeni Ivana Franka 1918 – 1944 rr. / L. Dutko-Slonska, L. Kovaliv-Havryshchak, N. Petrychka-Harbuziuk, I. Nevmerzhytska. – Drohobych: Posvit, 2014. – 412 s.
18. Z diialnosti Okruzhnykh Viddiliv // Uchytelske slovo. – Lviv, 1921. – Ch. 7. – S. 4–6.
19. Iz martyrologii ukrainskoho uchytelstva // Uchytelske slovo. – Lviv, 1920. – Ch. 7. – S. 3–4.

20. Monolatii I. Yevreyskiy diskurs zakhidnoukrainskoi etnopolitychnoi sfery (kinets XIX – pochatok XX st.) / Ivan Monolatii // *Judaica Ukrainica*. – 2012. – № 1. – S. 73–110.
21. Narysy z istorii Drohobycha (vid naidavnishykh chasiv do pochatku XXI st.) / Nauk. red. L. Tymoshenko. – Drohobych: Kolo, 2009. – 320 s.
22. Orlevych I. Rusofilska techiia na pochatku 1920-kh rokov u Halychyni / Iryna Orlevych // *Halychyna*. – 2013. – Vyp. 22–23. – S. 200–208.
23. Senkiv M. Kulturno-natsionalne zhyttia Drohobycha u mizhvoiennyi period (1919 – 1939 rr.) / Mykhailo Senkiv // *Drohobyskiy kraieznavchy zbirnyk*. – Drohobych, 2011. – Vyp. XIV – XV. – S. 338–344.
24. Solchanyk A. D. Ukrainska himnaziia im. Ivana Franka / A. D. Solchanyk // *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*. – T. 1. – Niu-York – Paryzh – Sydney – Toronto, 1973. – S. 444–466.
25. Stetsiuk O. Sionistskiy rukh v Drohobychi / Oleh Stetsiuk // *Nezalezhnyi kulturolohichnyi chasopys «I»*. – 2013. – № 71. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ji.lviv.ua/n71texts/Sionistskiyj_ruh.htm
26. Tustanivskiy V. Derzhavna himnaziia imeni Vladyslava Yahelly v Drohobychi / V. Tustanivskiy // *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*. – Drohobych, 1997. – T. 4. – S. 329–333.
27. Franko I. Ya. Politychni storonnystva v Halychyni // Franko I. Ya. *Zibrannia tvoriv u 50-y tomakh*. – K.: Naukova dumka, 1985. – T. 46, Ch. 1. – S. 543–549.
28. Khomych L. Pedahohichna diialnist Bruno Shultsa v navchalnykh zakladakh Drohobycha mizhvoiennoho periodu / Lesia Khomych // *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya: Istoriiia*. – Drohobych, 2015. – Vyp. 36. – S. 103–121.
29. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u Lvovi (dali – TsDIAUL). – F. 179. – Op. 2. – Spr. 1001.
30. TsDIAUL. – F. 179. – Op. 2. – Spr. 999.
31. TsDIAUL. – F. 179. – Op. 3. – Spr. 768.
32. TsDIAUL. – F. 348. – Op. 1. – Spr. 5410.
33. Lehnert S. Spis nauczycieli publicznych szkół powszechnych i państwowych seminariów nauczycielskich oraz spis szkół w okręgu szkolnym lwowskim obejmującym województwa lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie / S. Lehnert. – Lwów: Nakł. Wydawnictwa książek szkolnych w Kuratorium okręgu szkolnego Lwowskiego, 1924. – XXXII, 220 (I) + 160 (II) s.
34. Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych / Pod red. Z. Zagyrskiego. – Lwow-Warszawa: Księgarnia Polska, 1924. – 619 s.
35. Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum Państwowego im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu za rok szkolny 1932/33. – Drohobycz, 1933. – 80 s.
36. Szematyzm nauczycielski Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego z kalendarzem informacyjnym na rok 1914. – Lwów: Nakł. Towarzystwa Pedagogicznego, 1914. – 302 s.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2017 р.